

Peirce revisited

Almen Semiotik, nr. 1, 1990. Tema: Charles Sanders Peirce; nr. 2, 1990. Tema: Kognition. Århus Universitetsforlag 1989 & 1990.

Charles S. Peirce: *Mursten og mørtel til en metafysik*. Introduktion og oversættelse v. Peder Voetmann Christiansen, IMFUFA, Roskilde Universitetscenter 1988.

Versus, no.49, 1988. Peirceana, ed. by M. A. Bonfantini & C. J. W. Kloesel, Bologna 1989.

*

Interessen i Europa for den amerikanske filosof, logiker og videnskabsmand (m.m.) Charles Sanders Peirce er i de sidste ti-femten år steget kraftigt. Men ikke blot er interessen steget, den har også forskudt sig. Hvor man tidligere, hvis man overhovedet kendte navnet Peirce, forbandt det med pragmatikken, er man nu begyndt at opdage Peirces logiske og semiotiske teorier. Det ændrede syn på Peirce har derfor også medført et ændret syn på, hvad semiotik er: den Saussure-Hjelmslevske traditions enevælde er blevet brudt.

Imidlertid kan man se to forskellige tendenser afspejle sig i den europæiske Peirce-reception: den ene lægger vægten på Peirce som logiker og (natur)videnskabsfilosof, den anden lægger vægten på den "pragmatiske" abduktive semiotik. Man kan, med måske ikke særligt heldige betegnelser, tale om en "hård" og en "blød" "skole", der læser Peirce på to forskellige måder og med to forskellige formål.

Den "hårde skole" interesserer sig for den "realistiske" Peirce som en systembygger, der viderefører arven fra Kant, hvorfor det er hans logik og kategori-tænkning, der står i centrum. Denne læsning er stærkt repræsenteret i Danmark, ikke mindst i Århus, blandt forskere der bevæger sig i feltet "mellem" human- og naturvidenskaber, således som disse traditionelt opfattes. Ønsket om at matematisere, formalisere og kategorisere humanvidenskaberne, især i forbindelse med kognitionsforskningen, har gjort Peirce interessant, fordi han netop ikke selv så noget skel mellem naturens og menneskets tænkning. "I den forbindelse er Peirces specielle semiotiske begrebsrealisme central, idet han ikke foretager nogen radikal skelnen mellem naturens tænkning og den menneskelige tænkning, men har den hypotese, at der forekommer analoge former mellem de to. Forskellen mellem de to måder at tænke på bliver til en adskillelse mellem "tænkning og refleksion", således at naturens tænkning også anses for at være en proces udført i tegn i lighed med den menneskelige, men den menneskelige er yderligere udstyret med refleksionen, eller evnen til at fælde domme." Således kan man læse i forordet til det første nummer af *Almen Semiotik*, der er videreførelsen af det hedengangne *Semiotik* - selvom det er meget svært at se, for *Almen Semiotik* har fuldstændig aflagt den forstilt subversive fims, der hang over det gamle tidsskrift, og som gjorde, at man nærmest anså det for sin pligt at have en rædselsfuld og usammenhængende layout, en manglende redaktionel linie og at se bort fra petitesser som fastlagte udgivelsesdatoer. Det nye tidsskrift er *flot*, hvilket er en ikke uvæsentlig faktor, men det er også

ANMELDELSER

redigeret med fast hånd - måske lidt *for* fast. De to første numre, der er kommet, holder sig i alt fald ret strengt til den "hårde" Peirce-læsning: temaet er hhv. "Peirce" og "Kognition", og bortset fra enkelte "lettere" indføringer, f.eks. til von Uexküll, er det tunge sager, der er på bordet. Analytisk sprog, klassifikatorer, skematisme, betydningens geometri, logisk kalkyle, kategorilære... En temmelig restriktiv opfattelse af, hvad semiotik er, men også et interessant forsøg på at gebærde sig i et grænseland. Der bringes artikler af såvel danske som udenlandske forskere, og de er generelt velskrevne. En særlig interesse påkalder sig oversættelsen af Peirces egen "Om en ny kategoritavle" i nr. 2; her har man mulighed for selv at forsøge at arbejde sig ind i Peirces ideverden - og hans stil, ikke mindst. Et glimrende initiativ, som *Almen Semiotik* bør fortsætte; der er snesevis af "klassiske" tekster inden for semiotikken, der aldrig er blevet præsenteret for danske læsere.

Det er imidlertid ikke kun en århusiansk "trend", *Almen Semiotik* udtrykker. Også i Roskilde arbejder man på sagen, og meget symptomatisk er Peder Voetmann Christiansens Peirce-udvalg *Mursten og mørtel til en metafysik* udkommet i skriftserien fra "Institut for studiet af matematik og fysik samt deres funktioner i undervisning, forskning og anvendelser". I sin fyldige (og udmærkede) indledning formulerer Voetmann den "hårde skole"s syn på Peirce: "Naturvidenskaben og matematikken var for Charles Peirce et Arkimedisk punkt, hvorfra han kunne udvikle sine hovedinteresser: den formelle logik, samt erkendelsesteori og metafysikken. Udløbere af disse studier: den pragmatiske videnskabsteori, synechismen, de eksi-

stentielle grafer, og meget andet, fører ind til omfattende lærebygninger, der kan videreudvikles af nutidens humanister og naturvidenskabsfolk som bærende konstruktioner i en ny videnskab, der kan bygge bro over kulturkløften." Ud fra dette gennemgår Voetmann hovedtrækkene i Peirces tænkning, og det er også det, der har styret udvælgelsen af de oversatte artikler. Det drejer sig om fem artikler fra *The Monist* 1891-93, og de hører ikke til de mest citerede af Peirces skrifter - de er absolut ikke letlæste, og efter de fem fik Peirce da heller ikke lov at fortsætte serien... Men mens vi venter på et bredere udvalg af Peirces skrifter på dansk, har vi nu muligheden for at gå *ad fontes*, dels med *Almen Semiotik*, dels med Voetmanns oversættelser. Og det kan nok behøves: Peirce var en intelligent, særegen og vidtspændende forsker. At han så tilsyneladende ikke var nogen let mand at omgås, kan jo ikke undre; faktisk er han den dag i dag særdeles svær at omgås. For det første er hans samlede skrifter af et horribelt omfang - ca. 80.000 sider - for det andet har de længe været utilgængelige for andet end forskere, og for det tredje er hans stil ikke altid lige læservenlig, for at sige det mildt. Imidlertid har den stigende interesse for Peirce ført til, at man er gået i gang med den 30-bindes store kronologiske udgave af hans papirer (der forventes afsluttet omkring årtusindskiftet).

Den "bløde" Peirce-læsning er til gengæld ikke så godt repræsenteret herhjemme, men en af dens europæiske fortalere er dog blevet kendt, nemlig Umberto Eco. Han læser Peirce ind i en interpretationsproblematik, hvor det ikke er de formelle og kategorielle former, der er styrende for

ANMELDELSER

betydningsdannelsen, men mere kontekstuelle, pragmatiske interpretative operationer. Man bevæger sig her i feltet mellem pragmatik og hermeneutik i forsøget på at lave en "åben" eller "svag" semiotik (svag i samme betydning som Vattimos "svage tænkning"). Det tjener til *Almen Semiotiks* ros, at de trods deres anderledes syn på tingene dog i deres første nummer bringer en oversættelse af Ecos lange "Almen semiotik og sprogfilosofi", der godnok hverken er særlig ny (fra 1982) eller særlig kontroversiel (i forhold til den "hårde" Peirce-læsning), men som viser en side af Eco, der ikke er så kendt herhjemme.

Samme Umberto Eco har også (mindst) en finger med i det italienske tidsskrift *Ver-sus*, hvis nummer 49 (der er dateret januar-april 1988, men udkom juli 1989!) er et temanummer om Peirce og indeholder "Proceedings of The Charles S. Peirce Society in Brighton (21 and 24.8.1988) - XVIII World Congress of Philosophy". Her kan man finde artikler om Peirce og stort set alt mellem himmel (religiøs erfaring og drømme) og jord (realisme og pragmatisme). Interessante artikler, men det kan anbefales at tage dem i små doser (en ad gangen), ellers er springet fra den ene artikel til den næste for stort. Som helhed afspejler nummeret udmærket den spændvidde, der var og stadig er i Peirces tanker, og forhåbentlig vil *Almen Semiotik* kunne vise en lignende åbenhed for dialogen mellem de forskellige "skoler".

Orla Vigsø

Tidens tann og åndens konsistens

Arr, Idéhistorisk tidsskrift, nr. 1, 2 og 3, Oslo 1989 og 1990.

*

Slagmark har fått en norsk pendent - Arr! I stort format og med frisk lay out, som tar sikte på et større publikum, legges det ut med en frisk og offensiv programmerklæring. Som alle erklæringer bør den leses, for så skeptisk å fortreges - inntil man har fått mer presis beskjed: "Arr er et tidsskrift som forsøker å problematisere vårt forhold til fortida. Det søker derfor å skape debatt omkring alt som i en eller annen forstand har med historie å gjøre. Men en slik debatt har ingen mening med mindre den forankres i problemstillinger i vår egen tid. Derfor vil Arr framfor alt rette søkelyset på hvordan nåtidige fenomener kan behandles i et historisk perspektiv." (1/89, p.3). Den norske idéhistorie er herved definitivt trått ut av den konservativt-filistrøse dannelsesmisjon til fordel for kritisk, aktualitetsorientert og offensiv tidsskriftsvirksomhet. Denne forhistorie er nok også noe av forklaringen på det aggressive image som kan spores både i form og innhold. F.eks. i navnet, som ikke bare hentyder til de merker og spor som voldelige møter kan avsette på legemets overflate, men også de uartikulerte lyder som kan komme fra biske hunder (kynos). Men også i noen av artiklene kan man fornemme en noe unyansert og kontant polemisk stil etter devisen: "kick his balls and catch the ball".